

Ісаєва Ольга Володимирівна,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8936-6361>,

наукова співробітниця,

відділ наукової організації електронних інформаційних ресурсів,

Інститут інформаційних технологій,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

Київ, Україна

e-mail: isaeva@nbuv.gov.ua

Дорош Марина Вікторівна,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1093-3926>,

молодша наукова співробітниця,

відділ наукової організації електронних інформаційних ресурсів,

Інститут інформаційних технологій,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

Київ, Україна

e-mail: dorosh@nbuv.gov.ua

Власова Тетяна Юріївна,

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3237-8019>,

молодша наукова співробітниця,

відділ наукової організації електронних інформаційних ресурсів,

Інститут інформаційних технологій,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,

Київ, Україна

e-mail: vlasova@nbuv.gov.ua

Розширення простору технології авторитетної роботи в підрозділах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Розглянуто важливість розвитку авторитетної роботи в системі цифрової трансформації діяльності НБУВ. Доведено, що процес авторитетної роботи повинен

розвиватися, доповнюватися, оновлюватися для підтримки актуальності даних. Висвітлено процес поетапного створення авторитетних записів в міжвіддільській співпраці. В розширенні простору авторитетної роботи закладені принципи цифрової трансформації бібліотек, що передбачає технологічний взаємозв'язок традиційних і новітніх бібліотечних технологій.

Ключові слова: авторитетна робота, цифрова трансформація, авторитетні записи, бібліотечні технології.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського є провідним культурним, освітнім науково-інформаційним державним закладом, котрий здійснює функції науково-дослідного, методичного та координаційного центру з питань бібліотекознавства, документознавства. Її статус зобов'язує бути в системі новітніх тенденцій в бібліотечно-інформаційній сфері. Це потребує зберігати та розвивати традиційні бібліотечні функції та технології, також підтримувати систему авторитетного контролю (АК) в якості пошукового сервісу для національних авторів і назв організацій та установ відповідно до міжнародних рекомендацій ІФЛА та ЮНЕСКО. Це спонукало до організації та функціонування «Групи формування національних баз даних авторитетних записів (АЗ) і довідково-авторитетного каталогізаційного сервісу» (Група), яка формує Авторитетні бази даних (БД): «Індивідуальний автор» (ІА) та «Колективний автор» (КА). Вони складаються з авторитетних записів (АЗ), система яких є важливим фактором функціонування та розвитку АБІС НБУВ. Це пов'язано з процесом цифрової трансформації бібліотек України в умовах сучасних соціальних та технологічних викликів.

Будь-який процес, в тому числі і авторитетна робота (АР), який не розвивається, не доповнюється, не оновлюється, з часом технологічно застаріває, робиться неактуальним. Це потребує прийняття нових технологічних та науково-методичних рішень. Гарантом розвитку функціонування АР є розширення простору її використання.

Об'єктами АР (authority work) БД « **Індивідуальний автор** » стосовно осіб є такі категорії:

- науковці;
- особи, які персоніфікуються в електронній бібліотеці «Україніка»;
- автори особливих категорій (духовні особи, історичні діячі, правителі);
- носії родових імен;
- власники псевдонімів.

Було прийнято рішення стосовно розширення функцій АР приділити увагу національним авторам, які публікувалися під псевдонімами.

Оприлюднення в НБУВ першої е-колекції «Репресована література», створеної на платформі електронної бібліотеки «Україніка», з матеріалів спецфондів бібліотечної колекції «Реабілітована література», гостро на часі та викликає стійку зацікавленість істориків, бібліотекознавців, культурологів. Це спонукало до розробки оригінальної функціональної моделі поетапного наповнення АЗ авторів власників псевдонімів в рамках міжвіддільської співпраці Відділу комплексного опрацювання документів (Сектор каталогізації книг; виконавець м.н.с. Деркач Н.) та Відділу наукової організації електронних інформаційних ресурсів («Група...»).

Перший етап створення АЗ починається зі складання бібліографічного запису. Бібліотекар *de visu* аналізує об'єкт каталогізації, а саме автора видання, персоналії, як пошукових точок доступу, в окремому виданні чи творів у збірнику з точки зору чи справжнє це ім'я або псевдонім, виходячи зі специфіки цього фонду.

Ідентифікація авторів в ретроспективній каталогізації має свої «підводні рифи» – маскування справжнього авторства шляхом псевдонімізації, методом захисту даних про автора, який замінює прізвище унікальним особистісним ідентифікатором, таким як псевдонім. Псевдонім походить від грецького «псевдонюмос», що означає «несправжньо іменований».

Замасковані імена для українських письменників були ефективним засобом залишитися інкогніто – цей процес розпочався з XVI ст. – і уникнути урядових переслідувань, коли розгорталася політична та релігійна полеміка. Стосовно колекції «Реабілітована література» псевдонімізація характеризувала ще видання 1920-1930-х років, шістдесятників. Інколи письменники вдавалися до псевдонімів, щоб обійти цензуру. Також у деяких журналах та альманахах за допомогою псевдонімів створювалось враження масовості літературної чи ідейної течії, яку відстоювали автори.

Структура стартового АЗ на особу включає в себе справжнє ім'я автора з переліком у відповідних пошукових полях (4 блок АЗ) більшості псевдонімів.

Це розширює рамки каталогізаційної роботи словниково-дослідною інформацією. Якщо один із псевдонімів в виданні, що каталогізується, виступає в іншому каталогізованому об'єкті в якості автора, то виникає необхідність створення окремого АЗ з інформаційним набором повної інформації, що здійснюється Групою в режимі редагування стартового запису. Саме процес редагування запису призводить до формування архітектури, де одне ім'я автора може супроводжуватись декількома АЗ, об'єднаними ідентифікатором імені. Це демонструє методику взаємопов'язаних даних у вигляді інформаційного блоку записів на одну особу, що може доповнюватися ще одним псевдонімом в якості автора. В повний АЗ вносяться цифровий код БД «Україніка» стосовно конкретної особи, міжнародні ідентифікатори (VIAF, ISNI, WorldCat, Wikidata), дати життя, біографічно-творчі примітки. Пошукові можливості авторитетного блоку розширюються інформацією про форми імені різними мовами та формами наявними в електронному каталозі (ЕК).

Авторитетний файл «Колективний автор» в НБУВ – сукупність авторитетних записів, в яких подана вся необхідна інформація про національні найменування організації, які несуть інтелектуальну відповідальність за створення твору і підготовку його до публікації.

Об'єктами АР БД **«Колективний автор»** є найменування постійно діючих наукових установ і організацій. Це інститути НАН України, установи і

організації галузевих академій наук України (медичної, сільськогосподарської, педагогічної), вищі навчальні заклади України, органи виконавчої влади (Кабінет Міністрів України, галузеві міністерства).

Метою створення АФ «КА» є забезпечення якості опрацювання документів, виданих установами та організаціями, з можливістю ефективного пошуку в електронному каталозі та інших інформаційних масивах.

Розширення простору можливостей технології авторитетної роботи реалізується також в процесі поетапного створення АЗ «КА».

У рамках міжвіддільської співпраці між Відділом комплексного опрацювання документів (Сектор каталогізації періодичних та продовжуваних видань; виконавець м. н. с. Косенко О.) та Відділом наукової організації електронних інформаційних ресурсів («Група...») було прийнято рішення про надання права співробітнику сектора створювати стартовий авторитетний запис на колектив.

Стартовий авторитетний запис на колективного автора формують, коли при складанні бібліографічного запису каталогізатор не знаходить для копіювання в бібліографічний запис даного найменування організації чи установи в авторитетному файлі.

Перелік випадків для створення стартового АЗ «КА»:

- застарілі назви наукових організацій та установ (при ретрокаталогізації бібліотечних колекцій);
- колективи, які змінили свою назву;
- нові найменування, яких немає в авторитетному файлі;
- найменування колективу іноземною мовою.

В стартовому АЗ на колектив після аналізу елементів щодо найменування організацій, які розташовані на титульному аркуші або на обкладинці документу, заноситься основна (уніфікована) назва у відповідне поле АЗ.

Процес формування повного за назвою та актуального на часі АЗ розпочинається в режимі редагування. Для застарілих найменувань проводиться пошуковий аналіз в вебсередовищі для отримання необхідної інформації з усіма можливими змінами та строками існування. Знайдена інформація розташо-

вується в полі «інформаційна примітка», а весь діапазон можливих змін назви відображається у відповідних взаємопов'язаних полях (блок 5) АЗ з метою можливості пошуку за кожним.

До колективів, які змінили свою назву відносяться випадки, коли найменування організації втратило статус самостійності, при приєднанні до іншого відомства, при ретроспективній зміні назви країни, міста, краю, які є частиною географічного прикметника назви.

За наявності на виданні найменування колективу іноземною мовою, коли основна назва колективу в АЗ сформульована українською мовою, виникає необхідність доповнення інформаційного змісту АЗ цією інформацією і створення окремого запису в процесі редагування.

В розширенні простору авторитетної роботи закладені принципи цифрової трансформації бібліотек, що передбачає технологічний взаємозв'язок традиційних і новітніх бібліотечних технологій між відділами та підрозділами НБУВ. Це потребує розвитку технічних, професійних ресурсів та комунікативних зв'язків (зовнішніх та внутрішніх) та кадрового розширення штату бібліотеки айтівцями. Головною метою цифрової трансформації взаємопов'язаних бібліотечних комп'ютерних процесів є підвищення доступності бібліотечних послуг та підвищення наукового престижу НБУВ.

Olha Isaieva,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8936-6361>,

Research Fellow,

Department of scientific organization of electronic information resources,

Institute of information technologies,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine

Kyiv, Ukraine

e-mail: isaeva@nbuv.gov.ua

Maryna Dorosh,

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1093-3926>,

Junior Research Fellow,
Department of scientific organization of electronic information resources,
Institute of information technologies,
V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
Kyiv, Ukraine
e-mail: dorosh@nbuv.gov.ua

Tetiana Vlasova,
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3237-8019>,

Junior Research Fellow,
Department of scientific organization of electronic information resources,
Institute of information technologies,
V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
Kyiv, Ukraine
e-mail: vlasova@nbuv.gov.ua

**Expanding the scope of authority control technology
in the departments of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine**

The article examines the importance of developing authority control within the framework of the digital transformation of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. It establishes that the authority control process must evolve, expand, and be updated to ensure data currency. The phased creation of authority records through inter-departmental collaboration is outlined. The expansion of the scope of authority work incorporates the principles of library digital transformation, entailing the technological integration of traditional and modern library technologies.

Keywords: authoritative work, digital transformation, authority records, library technologies.